

Derleme Makalesi | Review article

Geliş tarihi |Received: 24.10.2023

Kabul tarihi |Accepted: 10.11.2023

Yayın tarihi |Published: 25.12.2023

Lalazar Sarkhanova

<https://orcid.org/0000-0002-3746-8585>

Ege University, Institute of Social Sciences, Turkish World Literatures Master's student, Turkey,
lalazarsarkhanova@gmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Sarkhanova, L. (2023). Vahid Aziz Şiirleri'nde Vatan Kavramı. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (6), 2301-2307.

Vahid Aziz Şiirleri'nde Vatan Kavramı

Öz

Edebiyat, insanların duygu ve düşüncelerini, tarihi olaylara karşı tutum ve tepkilerini, bunların onda uyandırdığı duyguları kapsar. Bu nedenle çeşitli konularda eserler yazılmaktadır. Edebiyatla ilgili ilk materyallerden başlayarak günümüz şair ve yazarlarının eserlerinde ele alınan konuların başında vatan kavramı gelmektedir. Kadim bir tarihe sahip olan Azerbaycan Edebiyatında manilerde, atasözlerinde vatanın savunulmasını ve vatan sevgisini aşıl原因 örneklerin mevcut olmasının yanı sıra şair ve yazarların yazdığı eserler arasında da bu motifli eserler bulunmaktadır. Almaz İldırım, Ahmet Cavad, Halil Rıza Ulutürk gibi önemli isimlerin eserlerinde vatan kavramına adanmış şiirler ağırlıktadır. Modern Azerbaycan Edebiyatının temsilcisi Vahid Aziz de eserleri çoğunlukla vatanla ilgili olan isimlerden biridir. Vatanının işgaline karşı savaflara katılarak vatanını koruyan Vahid Aziz, vatanına yönelik duygularını sanatına da yansıtır. Farklı konularda eserler veren şairin şiirlerinin büyük bir kısmında vatan ve vatandaşlık kavramlarıyla karşılaşmaktayız. Bu makalede V. Aziz'in vatan kavramının işlendiği şiirlerinden, bu şiirlerdeki duygu ve düşüncelerden bahsedilmektedir. Çalışmanın kaynakları olarak ise şairin şiirleri taranarak çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Şiir, Vatan, Azerbaycan, Vahid Aziz

The Concept of Homeland in Vahid Aziz Poems

Abstract

Literature covers people's feelings and thoughts, their attitudes and reactions to historical events and the emotions they arouse in them. For this reason, works are written on various subjects. Starting from the

first materials related to literature, the concept of homeland is one of the most important issues addressed in the works of today's poets and writers. In Azerbaijani literature, which has an ancient history, there are examples of defence of homeland and instilling love for homeland in manis and proverbs, as well as works with this motif among the works written by poets and writers. Poems dedicated to the concept of homeland are predominant in the works of important names such as Almaz İldırım, Ahmet Javad, Halil Rıza Ulutürk. Vahid Aziz, the representative of modern Azerbaijani literature, is one of the names whose works are mostly related to the homeland. Vahid Aziz, who protects his homeland by participating in wars against the occupation of his homeland, reflects his feelings towards his homeland in his art. We encounter the concepts of homeland and citizenship in most of the poems of the poet, who works on different subjects. In this article, V. Aziz's poems in which the concept of homeland is discussed, the feelings and thoughts in these poems are mentioned. As the sources of the study, the study was completed by scanning the poet's poems.

Keywords: Literature, Poetry, Homeland, Azerbaijan, Vahid Aziz

Giriş

Roman edebiyat içinde bir tür olmakla birlikte, dil çatısı altında bir ifade unsurudur. Dil, insanlar arasındaki anlaşma, iletişim kurma aracı olmasının yanında, duygu ve düşüncelerin söz veya yazı aracılığıyla başkalarına iletilmesine; kıymet ifade eden sözün korunmasına yarayan çok önemli bir varlıktır. Toplum "millet" yapan unsurların başında geldiği için "millî" bir mahiyet arz eden edebiyatın, biricik/ana malzemesi dildir (Seyidov ve Yılmaz, 2022, s. 330). Bu anlamda dili çok iyi kullanarak vatan kavramına ulaşan yazarlar yazım sahasında önemli yerler edinmişlerdir.

Edebiyatın ilk örneklerinden itibaren en çok ele alınan konular olan vatan kavramı, vatandaşlık düşünceleri 1945 yılında Ermenistan SSCB'nin Dereleyez bölgesinde doğan Vahid Aziz'in (AYB, 2020, 12) yaratıcılığının en önemli kısmını oluşturmaktadır. Eserlerinde çeşitli konulara değinen şair, en çok memleketinin kaderiyle ilgilenmektedir. Azerbaycan tarihinin dünü, bugünü ve gelecekteki etkisini irdeleyen Vahid Aziz, olaylara karşı tavrını eserleri ile dile getiriyor. Vatan sevgisini ve vatan hasretini şiirlerine taşıyan şair, eserlerinde Azerbaycan tabiatının güzelliklerini överek bu tabiata verdiği önemi göstermektedir. Eserlerinde vatani en zor gününde terk edenleri, ihanet edenleri, zarar verenleri bazen hiciv diliyle sert bir şekilde eleştirir. Vatan temasını ele alan eserleri çeşitli şekillerde araştırılabilir. Bu seride yer alan Vahid Aziz'in şiirleri, doğanın güzelliklerini öven, tarihin kadimliğini anlatan, vatan hüznünden ve hasretinden bahseden, Karabağ savaşına ithaf eden eserler olarak gruplara ayrılacaktır.

1.Vahid Aziz Hayatı

1945 yılında Ermenistan SSCB'sinde doğdu. Ortaokulu Terter şehrinde bitirdi. Lisans eğitimini Bakü'de Azerbaycan Teknik Üniversitesi'nde aldı. Küçük yaşlardan itibaren edebiyatla ilgilenmesine rağmen edebi yaratıcılığa gençlik yıllarında başlamış, ilk şiiri 1967 yılında, şiir kitabı ise 1969'da çıkmıştır (Əhmədov, 2004, 892). Aziz, "İllərin Baharı"(1980), "Dözmək Olmur" (1997), "Şerlər" (2005) gibi kitapların yazarıdır.

2.Vahid Aziz'in Şiirlerinde Azerbaycan Tabiatı'nın Tasviri

Yaratıcılığının ilk yılları Azerbaycan'da Sovyetlerin iktidarda olduğu döneme denk gelen Vahid Aziz, şiirlerinde bu yerlerin güzelliklerini yücelterek memleketine olan bağlılığını ve sevgisini gösterir. Şair, "Sumqayıt Lövhləri" adlı şiirinde şehrin kendisi için ne kadar kıymetli olduğunu ve ülke için önemini anlatır. "Azerbaycanım" şiiriyle vatan sevgisini dile getiren Vahid Aziz, bütün varlığıyla Azerbaycan'a bağlı olduğunu, dilini, sevincini bu ülkeden aldığını söylüyor. Kendini Azerbaycan'a kurban diyor. Bakü'nün güzelliğinden bahsettiği "Bakı" adlı şiirinde bu şehrin insanı nasıl hayrete düşürdüğünü okuyuculara aktarmak için aşağıdaki dizeleri kullanır:

*"Vaxt olub ki, heyranlıqdan, yollarında
azmışam" (Əziz, 1985, 10)*

Şair, "Bakıda Elə Bil Eşq Havası Var" şiirinde pek çok aşka tanık olan Bakü'yü yalnız olarak adlandırır ve Hazar ile Bakü'nün bir arada nasıl da güzel olduklarını böyle anlatır:

*"Bakı yer üzünün nazlı gözəli,
Xəzərə nazlanan tovuz quşudu..." (Əziz, 2005, I, 128)*

Vahid Aziz'in "İçərişəhər", "Payızda Xəzər Dənizi", "Köhnə Bakı" gibi şiirleri de bu sırada yer alır.

3.Aziz Şiirlerinde Vatan Derdi, Yurt Hasreti

Kendini Azerbaycan'dan ayrı düşünemeyen şair, vatana olan bağlılığını şiirlerine taşır. Sözlü halk edebiyatından duyduğumuz vatandan ayrı, gurbette geçen günlerin mahpusta geçen günlere benzetilmesi Vahid Aziz sanatında biraz daha kabartılmıştır. Şair, "Vətən Sənə Ərk Eləsəm" şiirinde aşağıdaki mısraları geri dönüşü olmayan ölümü zindana benzetir, vatani ondan ayrı kalmamak için kendisi ile öteki dünyaya göçmeye çağırır.

*"Qürbət- elə o dünyadı
Köçsəm, sən də köçərsən mi?" (Əziz, 2005, I, 95).*

Vatanına ve milletine olan sevgisiyle kendini bu topraklara feda eden şair, dilinin ve milletinin birliğini diler ve "Azərbaycan, Düz Dünyayla Külüm Bir Olsun" şiirinde şöyle der:

*“Mən gedərəm, qoy dağılmış elim bir olsun,
Parçalanmış millətim bir, dilim- bir olsun,
Azərbaycan, düz dünyayla külüm bir olsun,*

Yandır məni, məsləkimiz bir olanda – qır...” (Əziz, 2005, I, 290).

Vahid Aziz'in şiirleri aynı zamanda bölünmüş, parçalanmış bir milletin acısını, soykırım kurbanlarını ve Azerbaycan halkının trajedilerini de yansıtmaktadır.

"Qanlı Bayram" adlı eserde, halkın kaderinde kanlı ve acı izler bırakan, büyük bir devrime neden olan 20 Ocak faciası anlatılmakta ve o gün, halkın mutlu ve özgür bir yaşama kavuşmasına yol açacak bir gün olarak kabul edilmektedir.

*“Xalq yaşayar, Vətəni həyat kimi sevilə,
qüdrətiylə əsarət, cəhalət devrilirsə,
dünənki dəcəl uşaq igidə çevrilirsə-*

hicran deyil, sevilib- sevənin bayramıdır.” (Əziz, 2023, 7)

Şair, 1947 yılında Azerbaycanlıların Kür-Araz ovasına sürülmesi nedeniyle yazdığı "Dərələyəz" şiirinde bu sorunların başlangıcını araştırır. Bir zamanlar bu topraklara getirilen Ermenilerin, toprakların kadim sahipleri olan Azerbaycan halkına uyguladığı baskı ve haksızlıkları dizelerinde vurgular. Buna göre dizelerde tarih boyunca işlenen zulüm ve soykırımların affedilmesiyle tekrarlanan insan ve toprak kayıplarına dikkat çekiliyor. Ailesiyle birlikte göç etmek zorunda kalan Vahid Aziz, 1980'li yıllardan itibaren memleketlerinden ayrılan insanların durumunu ve duygularını yeniden yaşıyor ve anlıyor.

*“Qatarlar gəlmədən, qış aylarında
didərgin saldılar bizim elləri;
Gecə Dəlidağın dolaylarında*

çovğuna düşdülər"- gəldi xəbəri.” (Əziz, 2020, 18-19).

Sonunda bu topraklara yeniden geri dönme hayalinin bir gün gerçekleşmesi ümidiyle şunları söylüyor:

*“HələlİK, yaxında görüşənədək,
ay Ata ocağım, anam-əzizim,
sənə söz verirəm mən ölənədək*

yenidən qoynuna düşəcək izim!” (Əziz, 2020, 18-19).

"Nə Qədər Ki Azərbaycan Dərdi Var" şiirində Azərbaycan'ın Tebriz acısını ve Derbent hasretini anlatır. Gülistan Antlaşması ile ikiye ayrılan halkın acısından bahseder.

“Gah ox batar gözlərimə, gah nizə,

Baxa-baxa həsrətliyik Təbrizə,

Dərbəndimlə durmaq olmur göz-gözə,” (Əziz, 2005, I, 281).

"Gözüm Qorxub Ürəyimdə 'Zəngibasar' Dərdi Var" adlı şiirində evlerinden sürgün edilen mültecilerin yaşam koşullarını anlatmış ve bu duruma göz yuman uluslararası kuruluşları hicivli bir şekilde eleştirmiştir.

“Tələsməyin nə adı var!

BMT var, ATƏT var,

Görərsən ki hər çətinlik

Yavaş-yavaş qurtardı.” (Əziz, 2005, I, 301).

"Qarabağda Qarabağlıq Qalmadı" şiirində Kelbecer, Şuşa ve Laçın'ın tarihi sahiplerinden uzak kalmasını, bu toprakların düşman işgali altında olmasını, halkın acısını ve üzüntüsünü anlatır.

Vahid Aziz, "Xocalı Rekviyemi" adlı şiirinde, doğanın bile 1992 yılında Azərbaycan halkına yapılan akıl almaz soykırıma sessiz kalamadığını, ağladığını vurguluyor.

“Elə yarıb, bu torpaqda

bunnan sonra heç qanqal da bitən deyil.” (Əziz, 2005, I, 370).

“Qarabağım- Qaçırılmış Bakirə Bir Qız”, “Qalmadı”, “Hayıf Sənə, Kəlbəcərim, Hayıf Sənə, İstisu” gibi şiirlerinde vatan hasretini ve üzüntüsünü dile getirmiş, bu sorunların çözüm yolları üzerine düşüncelerini paylaşmıştır.

4.Karabağ'ın Özgürlük Mücadelesine Adanmış Şiirler

Uzun yıllardır esaret altında tutulan toprakların özgürleştirilmesi için 2020 yılında gerçekleştirilen operasyonlar tarihte II. Karabağ Savaşı olarak tanındı. Vahid Aziz bu savaş sırasında duygu ve düşüncelerini, heyecanını ve üzüntüsünü eserlerine aktarır. Aziz'in sanatı bu dönemdeki üretkenliğiyle ön plana çıkmaktadır. Şair, 1988-2021 yıllarında Karabağ'a ithaf ettiği şiirlerinden seçmeleri 2021 yılında yayınlanan "Param-Parça İllər" kitabında toplar. Füzuli Bayat'a göre (2022), Vahid Aziz, kitapta toplanan eserleriyle Karabağ'ın gerçeklerini kavramsal yapılar ve açıklamalarla doldurmaktan kaçınarak, savaş manzarasının canlılığını korumaya çalışmıştır.

Vahid Aziz, "İndi Yaşananlar İbrət Dərsidir" şiirinde vatanın bağımsızlığı uğruna şəhit olan kahramanları anlatıyor. Aynı zamanda şiirin ilk satırlarından itibaren sivil halkın yaşadığı travmayı, karşı tarafın savaş bölgesi olmayan şehir ve köylerin ağır arterlerden bombalamasını vurguluyor.

*“Ektranda Bir qızın gözlərində yaş,
Fikrini çaşdırır mərmi səsləri,
Adi döyüş deyil bu qanlı savaş,
Həm də ibratəmiz həyat dərsləri.”* (Əziz, 2020, 12).

"Bayraq" adlı şiirinde, kurtarılan topraklara dikilen bayrağın hissettirdiği sevinç duygusunu anlatır. Aynı zamanda bu anların kolay yaşanmadığını, yüzlerce gencin özgürlük uğruna canını feda ettiğini söyler.

*“Mərdlər qatilidir Azadlıq sanki,
Bu yolda igidlər qıyar canına”* (Əziz, 2020, 14).

Zaferin sevincini ve Karabağ hasretinin sona ermesini "Şuşanın" adlı şiirinde dile getirir. Vahid Aziz'in şiirlerinde II. Karabağ Savaşı'nda Azərbaycan-Türkiye birlikteliğinden de bahsetmektedir.

Sonuç

1945 Ermenistan'ın Dereleyez bölgesinde doğan Vahid Aziz, küçük yaşlardan itibaren ailesiyle birlikte göç etmek zorunda kaldı. Çocukluğundan beri vatan hasreti çeken Vahid Aziz, şiirlerinde ülkesine olan sevgisini dile getirmekte ve doğanın güzelliklerini yüceltmektedir. Yaratıcılığının ilk yılları Sovyet dönemine denk gelen şair, yazdığı şiirlerinde çoğunlukla doğanın güzelliğini yüceltmiş, şehirlerin tarihinden ve antikliğinden söz etmiştir. "Sumqayıt Lövhləri", "Azərbaycanım", "Bakıda Elə Bil Eşq Havası Var", "İçərişəhər", "Köhnə Bakı", "Payızda Xəzər Dənizi" gibi şiirleri bu sırada yer alıyor. Sovyetler Birliği'nin son yıllarında yaşanan olaylar, Azərbaycan halkının yaşadığı trajediler de Vahid Aziz'in yaratıcılığını etkiliyor. Küçük yaşlardan itibaren ailesiyle birlikte memleketinden sürülen şair, Karabağ'dan göçe zorlanan halkın durumunu anlar. Böylece vatan hasreti ve hüznü eserlerinin ana teması haline getirir. Aziz, bu motif üzerine yazılmış birçok eserin müellifidir. "Qanlı Bayram", "Dərələyəz", "Vətən Sənə Ərk Eləsəm", "Qarabağda Qarabağlıq Qalmadı", "Xocalı Rekviyemi" gibi şiirlerinde Karabağ sorunlarından, halka yaşatılan soykırımlardan, faciadan ve diğer problemlerden konuşuyor. Uzun süren konuşmalardan sonra karşı taraftan ateşkesin tekrardan bozulmasının sonucunda Azərbaycan

ordusunun işgal altındaki toprakların kurtarılması amacıyla yürüttüğü ikinci Karabağ Savaşı'ndan etkilenen şairin bu yaratıcılık dönemi üretkenliğiyle anılmaktadır. Zafer sevincini, uzun yıllardır özlemini duyduğu topraklara kavuşma duygusunu "İndi Yaşananlar İbrət Dərsidir", "Şuşanın" şiirlerinde paylaşmaktadır. 1988-2021-ci yıllarda Karabağ ile ilgili yazdığı şiirlerden seçmeleri toplayarak 2021 yılında "Param-Parça Yılları" adı altında yayımlar. Son olarak Vahid Aziz'in sanatında vatan kavramına ithaf edilen şiirlerin üst sıralarda yer aldığı kanaatindeyiz. Bu şiirlerde şairin vatan sevgisini, vatan acısını paylaştığını görebiliriz.

Kaynaklar

Azərbaycan Yazıçılar Birliyi (2020), Vahid Əziz, 75, *Ədəbiyyat Qəzeti*.

Bayat, F. (2022). Vahid Əzizin Poeziyasında Qarabağ Savaşı. *Ədəbiyyat Qəzeti*.

Əziz, V. (1971). *Aylı Pəncərə*. Gənclik.

Əziz, V. (1985). *Əllərimin Kölgəsi*. Gənclik.

Əziz, V. (2005). *Şerlər, Poemalar, Tərcümələr, Publisistika* (C. 1). Gənclik.

Əziz, V. (2005). *Şerlər, Poemalar, Tərcümələr, Publisistika*. (C. 2). Gənclik.

Əziz, V. (2020). *Dərələyəz*. *Ədəbiyyat Qəzeti*.

Əziz, V. (2020). Savaş Gördüm- Biri Basıb Birisini Boğurdu; Boğan Biizm Əsgər İdi Davasınnan Tanıdım!. *Ədəbiyyat Qəzeti*.

Əziz, V. (2021). *Param-Parça İllər*. Azərənəsr.

Əziz, V. (2023). Qanlı Bayram. *Respublika Qəzeti*.

Seyidov, R. ve Yılmaz, İ. (2022). Necib Mahfuz'un Roman Türünün Gelişimindeki Rolü. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 9 (2), 327-341.